

EDWARD MARCISZEWSKI

Bydgoszcz

KONCEPCJA ZAŁOŻEŃ I METODOLOGII BADAŃ NAD ŚRODOWISKIEM WYCHOWAWCZYM DOMU STUDENCKIEGO UCZELNI PEDAGOGICZNEJ

Socjologia empiryczna w Polsce stanowi funkcjonalnie i instytucjonalnie integralną część systemu społecznego – ogólna perspektywa badań podporządkowana jest w coraz większym stopniu potrzebom poznawczym, wynikającym z działalności różnorodnych instytucji społecznych. Stwarza to jednak dla badań socjologicznych warunki mające zalety i wady. Związek występujący między zastosowaniem wyników badań socjologicznych w praktyce społecznej a ostatecznym efektem tego zastosowania nie jest tak jednoznaczny i ewidentny, albowiem materiał badawczy znacznie trudniej jest poddać obiektywnym, praktycznym sprawdzianom jakości.¹ Szczególnie w masowych badaniach występuje łatwość, z jaką uzyskuje się wyniki badawcze w postaci dużej masy wypowiedzi respondentów oraz korelacji i związków, którym badacz potrafi nadać odpowiednią interpretację. Niemniej łatwość ta łączy się z niebezpieczeństwem dla naukowej poprawności i przydatności, gdyż często uzyskuje się od respondentów nie przemyślane wypowiedzi, zwłaszcza gdy ankierzy nastawieni są na terminową realizację zadań, szczególnie w przypadku prekategoryzowanych kwestionariuszy, z drugiej strony, w fazie psychologicznej interpretacji związków i prawidłowości występujących w masie wypowiedzi respondentów. Ponadto niebezpieczeństwo występuje również, gdy badania przeprowadzane są w grupie respondentów o określonych cechach i wówczas gdy badacz nadaje związkom między wypowiedziami respondentów swoją własną projekcję struktury logicznej, własne rozważania i motywację.² Niebezpieczeństwo występuje w przypadku, gdy badacz nie ma bezpośredniego kontaktu z procesem badawczym (sam nie przeprowadza wywiadów), szczególnie jeśli nie zna kulturowej specyfiki badanego środowiska społecznego, tj. pełnego kontekstu psychospołecznego, z jakiego pochodzą odpowiedzi na poszczególne pytania).

Wstępne wątpliwości metodologiczne nie mogą być przedmiotem utrudniającym motywy podjęcia badań w środowisku studenckim uczelni pedagogicznej. Zdać należy sobie sprawę, że dla realizacji celów wychowania, kierunków działań wychowujących, ustalenia treści i zespołów metod wychowawczych funkcjonujących w systemie wychowania akademickiego podstawą będzie pełne i obiektywne poznanie aktualnej sytuacji wychowawczej w uczelni, aktualnej rzeczywistości pedagogicznej oraz warunków stworzenia rzeczywistości pożądanej³. W związku z powyższym zostały podjęte

w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Bydgoszczy w latach 1976–1978 badania nad jednym z głównych środowisk studenckich – środowiskiem domu studenckiego. Badania te mają stanowić podstawę do opracowania subsystemu wychowania w domu studenckim, subsystemu stanowiącego integralną część systemu wychowania w szkole wyższej.

W badaniach przewiduje się następujące założenia:

- środowisko domu studenckiego jest typowym środowiskiem studenckim skupiającym na swym obszarze wszystkie strony życia akademickiego,
- istnieją możliwości realizacji szerokiego wachlarza wychowania ukierunkowanego, jak: wychowanie ideowo-polityczne, moralno-społeczne, kulturalno-estetyczne, światopoglądowe i zdrowotne,
- w środowisku tym przebiegają wszystkie nurty wychowania naturalnego, społecznego oraz procesy wychowania planowego i celowego, występuje szereg elementów i różnych mechanizmów, które mają wpływ na kształtowanie osobowości społecznej młodego człowieka.

Środowisko studenckie charakteryzuje się specyficznymi cechami, które wpływają na intensywne kształtowanie osobowości studenta, ponieważ jest środowiskiem zamkniętym, wielofunkcyjnym, samowystarczalnym pod względem życia społecznego. Następnie posiada ono korzystne warunki do powstawania i utrwalania poglądów, przekonań, postaw, wzorców, sposobów życia ze względu na wspólne zamieszkanie i sposób życia studentów.

Generalnym założeniem, na którym oparte zostaną badania, jest stwierdzenie, że środowisko domu studenckiego jest środowiskiem intensywnie działającym na kształtowanie osobowości studentów, jednak nie w pełni wykorzystane dla planowego i celowego działania w ramach uczelnianego i ogólnospołecznego systemu wychowania. Założenia powyższe mają raczej hipotetyczny charakter, gdyż szczegółowa strona tych założeń, ich treści szczegółowe muszą być sprawdzone i rozpoznane, natomiast wyniki badań powinny dać odpowiedź na pytanie „jak jest”, i „dlaczego”, „z czym to się wiąże”.⁴

W toku badań trzeba będzie określić jakie czynniki i mechanizmy środowiskowe mają szczególny wpływ na wychowanie, które mają podstawowe znaczenie, które uzupełniające, które są pozytywne względnie negatywne. Nie wszystkie czynniki środowiskowe będą uchwytnie, z tego też względu trudno będzie je uporządkować i ukierunkować, jednak ich znajomość będzie konieczną dla preferowania skuteczności wychowania i kontrolowania procesu wychowawczego.

Znajomość wpływów środowiskowych, istniejących i funkcjonujących w środowisku, poglądów, opinii, przekonań, zespołów wartości, postaw, wzorców kulturowych, potrzeb kulturalnych i społecznych oraz innych elementów strukturalnych środowiska wychowawczego ma dać materiał, który będzie nieodzowny przy opracowaniu subsystemu wychowania w domu studenckim.⁵

Badania przeprowadzone zostaną w latach 1976–1978 we wszystkich domach studenckich Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Bydgoszczy. Badaniem przewiduje się objęcie ok. 500 osób dobranych metodą celowego doboru proporcjonalnego, zwanego też w opracowaniach polskich jako próba udziałowa (guoto sampling 6). Próba udziało-

wa może być zastosowaną ze względu na jej organizacyjną łatwość i ekonomiczność, również dlatego, że cele badawcze nie implikują konieczności stosowania próby losowej.

U uwagi na przedmiot badań wydaje się, że objęci powinni być studenci lat III, ponieważ pobyt w domach studenckich i środowisku studenckim nie jest już dla nich mniej lub bardziej dogodną nowością, gdyż częściowo zakończone są procesy adaptacyjne do nowych warunków i sytuacji, natomiast pewna dojrzałość społeczna i doświadczenie życiowe pozwolą na pełne sądy, bardziej usystematyzowane i w znacznym stopniu spójne.

Warto będzie przebadać też pewną liczbę proporcjonalną w próbie studentów kończących pobyt w środowisku domu studenckiego mających spojrzenie z innej perspektywy oceniającej oraz słuchaczy II roku.

Planuje się zatem następujące próby:
wielkość próby – z generalnej populacji, tj. ok. 500 osób, w tym: 60% z lat III, 20% z lat IV, 20% z lat II, w każdej klasie 75% mężczyzn i 25% kobiet.

Z punktu widzenia celu badań istotne zróżnicowanie wnosi nie tylko kategoria cech demograficzno-społecznych, lecz i kategoria cech psychofizycznych i osobowościowych. Do badań należy przyjąć próbę jak najbardziej zróżnicowaną pod względem tych cech. Należy jednak liczyć się z ewentualnym wystąpieniem błędu systematycznego w reprezentacji.⁷

Duża pracowitość i trudność w badaniach, jak i pewna konieczność uzewnętrznienia się, z góry stwarzają niebezpieczeństwo znacznej nadprezentacji studentów pozytywnie zainteresowanych życiem studenckiej społeczności, działających społecznie, o wypracowanych i kontrolowanym trybie życia, takich, którzy na pewno mają sprecyzowane poglądy i przekonania. W tej sytuacji mechanizmem selekcyjnym udziału w badaniach może stać się chęć uzewnętrznienia się, opisem siebie i pokazanie się w tego typu badaniach. Problem ten może być rozwiązany w pewnym sensie przez społecznych ankieterów, a zarazem eksperterów środowiska studenckiego.

Koncepcja metodologiczna badań wyznaczona przez cel i przedmiot jest uwarunkowana czynnikami środowiskowymi, takimi jak:

- 1) dysponowaniem zespołem przygotowanych ankieterów i chęcią współpracy i umiejętności jej wykonywania,
- 2) specyficznymi przez to możliwościami wejścia w środowisko i uzyskanie obszernego, autentycznego materiału informacyjnego (ważne przy badaniach opinii, poglądów, przekonań),
- 3) specyficznymi właściwościami samego środowiska studenckiego, które przesyczone i znużone, jak najłatwiej dostępny obiekt, badaniami socjologicznymi, pedagogicznymi, czy innymi, może nie zaakceptować prowadzonych badań.

Specyfika środowiska jako zamkniętego układu. Łatwość tworzenia i obiegu opinii może ponadto stworzyć niesprzyjający klimat. W tej sytuacji zależy tylko od prestiżu instytucji prowadzącej badania, której działalność zostanie zaakceptowana i przyjęta w uczelni wśród studentów i samych ankieterów. Badaniami trzeba zainteresować pracowników pionu ideologiczno-wychowawczego, pracowników działów i komisji ds. młodzieży, kierowników domów studenckich, kompetentnych działaczy młodzieżo-

wych i studentów umiejących obserwować i oceniać życie w domu studenckim. Uzyskany materiał z badań powinien być szczegółowo opracowany pod względem jakościowym i ilościowym. Opracowanie powinno być opublikowane w obszernej monografii pedagogicznej środowiska wychowawczego domu studenckiego uczelni pedagogicznej.

Czy koncepcja badań pozwoli na uzyskanie wielorodnego i wielostronnego materiału dotyczącego czynników i mechanizmów wychowania w środowisku studenckim trudno odpowiedzieć.

PRZYPISY

- 1 Praca zbiorowa pod red. Z. Gostowskiego, J. Lutyńskiego, *Analizy i próby technik badawczych w socjologii*. PAN Warszawa 1975 s. 6.
- 2 Ibidem s. 7.
- 3 A. Kamiński, *Funkcje pedagogiki społecznej*. PZWS, Warszawa 1972, s. 53.
- 4 D. Gielarowska, Instytut Polityki Naukowej i Szkolnictwa Wyższego, Warszawa 1974, odbitka „Koncepcja i metodologia badań nad środowiskiem wychowawczym”.
- 5 Ibidem
- 6 S. Nowak, *Metody badań socjologicznych*. PWN, Warszawa 1965, s. 536.
- 7 S. Nowak, *Studia z metodologii nauk społecznych*, PWN, Warszawa 1965, s. 315.